

עוד בענין אינה ראויה לשבעה – ע' שער המלך לולב ת,א; מנחת חינוך י,ג; שפת אמת והערות במסכת סוכה; ובמובא לעיל ז.

(ע"ב) 'ומיחל ושותה מיד'. רש"י מפרש: מחלל המעשר – שני שקרא לו שם. [ולא התיירו לו לשתות ולסמוך על 'ברירה' הואיל ויכול לתקנו באמירה. ומבואר ברש"י בחולין (יד. ד"ה מיחל) שהחילול חל גם אם ננקוט 'אין ברירה'. ע"ע חזון איש דמאי ט,ט; אור גדול ח"ב ט ד"ה ובוה]. והתוס' ושאר ראשונים חלקו על פי המבואר בכמה מקומות שאי אפשר לחלל את המעשר בטרם הפרישו או קבע לו מקום (וכן פסק הרמב"ם מעשר שני ד,ז). ולכן פרשו 'מיחל' – מתחיל. או: מוהל במים [וי"ג: 'מוהל'], כלומר שותה שתיית קבע דרך מזיגה.

ויש שפרשו דברי רש"י שמדובר שקבע לו מקום למעשר, בדרומו או בצפונו – לכן יכול לחללו (עפ"י ריב"א בתו"י יומא נז).

ונראה לכאורה שמי שברך בטעות על חילול מעשר שני ועדיין לא הפרישו ולא קבע לו מקום, הרי זו ברכה לבטלה וצריך לחזור ולברך שוב לאחר שיפריש המעשר (עפ"י שבט הלוי ח"ט א,ג).

דף כד

'אמר לך רבי מאיר מיתה שכיחא בקיעת הנוד לא שכיחא, אפשר דמסר ליה לשומר'. ואם תאמר, כיון שחושש למיתה מדוע לא נחוש שמא ימות עד שלא יפריש ונמצא שותה טבלים למפרע? יש מי שתירץ שאין חוששים למיתה פתאומית ממש וכשמרגיש שהולך למות יכול לצוות לשליח שהוא יפריש (ע' עלה יונה עמ' רכד, בשם הר"ב קונשטט זצ"ל).

ושמא אפשר לומר שלא חשש רבי מאיר למיתה לזמן מועט כזה אלא בכגון קושר בהמה להיות דופן לסוכתו, שפעמים מתמשך הדבר ימים רבים, וגם אולי שם חשש מיתה גדול יותר מפאת עשייתה כדופן, מה שאין כן בלוקח יין, שכשיגיע למקום כלים טהורים או לאחר השבת, יפריש מיד מעשרותיו. וצ"ב (וע"ע במובא בגטין כח).

בישוב פסקי הרמב"ם בענין חשש למיתה – ע' לחם משנה נזירות א; שער המלך סוכה ד,טז; בהגר"א או"ח שסב,ה; אגרות משה חו"מ ח"א ז; הערות במסכת סוכה.

על 'תנאי' ו'ברירה' – ע' במובא ביומא נז.

'אלא מעתה לרבי מאיר תטמא משום גולל... אלא אמר רב אחא בר יעקב קסבר רבי מאיר כל מחיצה שעומדת ברוח אינה מחיצה'. יש לעיין מה דעת אביי ורבי זירא שבארו טעמו של רבי מאיר שמא תמות או תברח, ואם כן מדוע מטהר משום גולל [ולא משמע שכוונת הגמרא להגיה בדברי אביי ור"ז, לומר שלא באו לפרש דברי רבי מאיר אלא לבאר שאף לרבי יהודה אין התר אלא בקשור או בפיל, שאין שם חשש בריחה או מיתה].

ונראה שר"ז ואביי סוברים לחלק בין דופן ומחיצה לגולל, ומילי מילי קתני, שכיון שצריך שיחול עליו שם 'גולל' – אין בעל חיים בכלל זה, אבל לענין דופן שאין הדין חל על הדופן אלא על האויר שהוא חלוק מהאויר שמבחוץ, אף בע"ח חוצץ כי סוף סוף מפריד האוירים (עפ"י חזון איש ק,כ).

(ע"ב) 'זהא קאזיל ואתי'. יש אומרים שאין נדנוד הדופן פוסל אלא אם הרוח מפזרת את הענפים באופן שמתרחקים זה מזה שלשה טפחים, ובאותה שעה בטלה המחיצה, הלכך פסול אף בשעה שהם נחים ושקטים ומחיצתם שלמה, כי מחיצה זו עראית שאינה עומדת ברוח. אבל הנדנוד עצמו אינו פוסל כיון שהמחיצה עומדת על מכונה. והוא הדין לענין שאר דיני מחיצות, לחי קורה וצורת הפתח (עפ"י קריית ספר סוכה ד. וכן נקט בחזון איש א"ח ע"ו ועוד. ובכף החיים (תרל"ג-ע"ג) משמע שנדנוד המחיצה בשלשה טפחים פוסל). ואולם יש חולקים וסוברים שכל שהמחיצה נעה הנה והנה פסולה (עפ"י משכנות יעקב כ"ג ועוד). וכן צידד בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ה מ"ב) להחמיר לכתחילה ביריעות שאינן קשורות מלמטה ומתנדנדות הרבה, אפילו פחות משלשה טפחים, אבל בקשורות מותר. וכן נדנוד מועט מסתבר שאינו כלום. והגרשו"א (מובא בהליכות שלמה סוכות ז, א) נקט עפ"י משמעות דברי הראשונים והפוסקים, לפסול כל שהדפנות נדות ממקומן אפילו מעט, כיון שאותו מקום שהיה מוקף דופן, כשנדה המחיצה פנימה הריהו עתה מחוץ לסוכה, וכאילו בטלה הדופן מאותו מקום ושוב חזרה.

*

'מצות סוכה הלא ענינה הוא שמירה (וכן אמרו בתפילה 'זפרוס עלינו סוכת שלומך... ובצל כנפיך תסתירנו'). ומפורש בתיקוני זהר דסוכה היא בחינת תיבת נח, דהיינו בחינת השמירה. היושב בסוכה ומתכוין לחשוב ולהרגיש בתורה ויראת שמים, לבלי הנח מקום ליצר הרע, ימצא בעצמו קצת בחינה של 'שערים סגורים בפני הטומאה'. ואמרו ז"ל 'תשבו כעין תדור' – שיכניס גם כל עניני הגשמיות שלו בסוכה, כי בסוכה הוא המצב המיוחד שגם העסקים בגשמיות יהיו באים מכח רוחני ממש, ויתוקנו גם הם. ואדרבא אסור לאכול חוץ לסוכה, שהסוכה מסוגלת ביותר לעלות בה אל הנקודה הרמה של אכילה לשם שמים' (מתוך מכתב מאליהו ח"א עמ' 268).

דף כה

'שלוחי מצוה פטורין מן הסוכה'. דין זה נובע מההלכה הכללית של 'העוסק במצוה פטור מן המצוה' כמבואר בגמרא.

ופרש רש"י: 'שלוחי מצוה' – 'הולכי בדרך מצוה, כגון ללמוד תורה ולהקביל פני רבו ולפדות שבויים'. מבואר בדברי רש"י שגם הליכה ללימוד נחשבת לעיסוק במצוה הפוטר מן המצוה. וכבר תמהו המפרשים הרי הלומד תורה אינו נפטר בכך מן המצוות, כל שאי אפשר לעשותן על ידי אחרים וזמנן עובר, כמבואר בגמרא במסכת מועד-קטן (ט). ואם כן מדוע הולך ללמוד תורה נפטר משיבה בסוכה? לגוף הדבר שהעוסק בתורה חייב להפסיק מלימודו לצורך מצוה עוברת שאינה נעשית ע"י אחרים, מצינו שני טעמים; –

א. כיון שתלמוד תורה הוא מן הדברים שאין להם שיעור, ואין קץ ותכלה לחובת הלימוד, שלא כשאר מצוות הקצובות ומוגבלות למקומן ושעתן, כיון שכך, מעצם חובת תלמוד תורה מובן שא"א לו לדחות שאר מצוות, שאם כן לחנם נתנו המצוות, שאין פנאי לקיימן. על כרחך לומר שחיוב ת"ת מעיקרו אינו חל אלא בכל זמן פנוי, ולא בעת קיום מצוה. ומובן לפי זה שהעוסק במצוה אינו בגדר 'אנוס' מללמוד באותה שעה, אין המצוה 'דוחה' את הלימוד אלא מעיקרא אין עליו או חיוב לימוד.